

Chapter: 1 to 8

विभाग १ - गद्य

प्र.१ (अ) उता-याच्या आधारे दिलेल्या सूचनेनुसार कृती करा (गद्य)

ऑलिंपिक गावाकडे आमची मोटार भरधाव वेगाने जात होती. गर्दी प्रचंड असली तरी रहदारीला अडचण मुळीच नव्हती. येण्याजाण्यासाठी वेगवेगळे रस्ते होते. खेळांचे मैदान जवळ येऊ लागले, तसे आमचे डोळे समोरील क्षितिजाकडे लागले. खूपच उंच अशा स्तंभावर एक भलामोठा ध्वज फडफडत असलेला आम्हांला दिसला. ऑलिंपिक सामन्यांचे ते स्वतंत्र निशाण होते. ध्वजावरील पांढऱ्याशुभ्र पार्श्वभूमीवर लाल, पिवळ्या, निळ्या, हिरव्या व काळ्या रंगांची वर्तुळे एकमेकांत गुंफलेली होती. जणू पाच मित्रच हातांत हात घालून आपल्या मैत्रीची साक्ष जगाला देत होते! ही पाच वर्तुळे म्हणजे जगातील पाच खंड आणि त्यांची शुभ्रधवल पार्श्वभूमी म्हणजे विशाल अंतराळ. या ध्वजावर ऑलिंपिकचे ब्रीदवाक्य लिहिलेले आहे - 'सिटियस, ऑल्टियस, फॉर्टियस.' म्हणजे गतिमानता, उच्चता, तेजस्विता. प्रत्येक खेळाडूने जास्तीत जास्त गतिमान होण्याचा प्रयत्न केला पाहिजे; अधिकाधिक उंची गाठण्याची शिकस्त केली पाहिजे आणि बलसंवर्धनासाठी जास्तीत जास्त श्रम केले पाहिजेत, असा संदेश हा ध्वज खेळाडूंना देत असतो. या ध्वजस्तंभाजवळ एक स्फूर्तिदायक मशाल सतत तेवत असते. ऑलिंपिक सामने म्हणजे क्रीडापटूंसाठी आणि क्रीडाशौकिनांसाठी एक पर्वणीच असते. पृथ्वीच्या पाठीवरील सर्व राष्ट्रांतील सुमारे पाच ते सहा हजार खेळाडू या सामन्यांमध्ये भाग घेतात. स्त्री-खेळाडूंचीही संख्या दोन हजारांच्या आसपास असते. प्रेक्षारंगारात सुमारे सत्तर ते ऐंशी हजार प्रेक्षक बसण्याची सोय असते. याशिवाय सुमारे पंचवीस हजार लोकांना हे सामने उभे राहून पाहता येतात. पोहण्याच्या शर्यतीसाठी चार-पाच तलावही बांधलेले असतात.

1 A1) ..

2

कारणे लिहा.

i) प्रचंड गर्दी असली तरी रहदारीला मुळीच अडचण नव्हती कारण -

ii) खेळांचे मैदान जवळ येऊ लागले, तसे आमचे डोळे समोरील क्षितिजाकडे लागले कारण -

A2) ..

2

चौकटी पूर्ण करा.

i. ऑलिंपिक गावाकडे जाण्यासाठी वापरलेले वाहन -

ii. ध्वजस्तंभाजवळ सतत तेवत असते -

iii. खेळाचे मैदान जवळ येताना लेखकाचे डोळे याकडे लागले होते -

iv. मोटार भरधाव वेगाने याकडे जात होती -

A3) ..

3

स्वमत.

शाळेतील क्रिडामहोत्सव आयोजित करताना तुम्ही कोणती व्यवस्था कराल ?

(आ) उता-याच्या आधारे दिलेल्या सूचनेनुसार कृती करा.

1) कृती पूर्ण करा.

2

1) शिवाजी महाराजांच्या व्यक्तिमत्वातील गुणविशेष - अ) ब)

2) खोल विचार आणि तडफ यांची साक्ष पटविणारे - अ) ब)

शिवाजी महाराजांची विश्वसनीय चित्रे पाहून त्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाचा ठसा जसा मनावर उमटतो; तशाच त्यांच्या निरपवाद प्रगतीपरतेचीही खात्री पटते. त्यांच्या रूंद कपाळावरून बुद्धिमत्तेचा प्रत्यय येतो. गरूडासारखे नाक निग्रह व निश्चय दर्शविते. स्वच्छ पण भेदक डोळे, निर्मळ मन, खोल विचार आणि तडफ यांची साक्ष पटवितात. तर दाढी, झगा व डौलदार पागोटे हा त्या काळी रूबाबदार समजला जाणारा, त्यांनी स्वीकारलेला पोषाख हा त्यांची आघाडीची मनोवृत्ती दाखवितो. त्या काळच्या दंडकाप्रमाणे पाहता शिवाजी महाराज लोकांवर छाप बसावी म्हणून कपडे घालणारे, बारीक सारीक तपशिलात लक्ष देणारे, जीवनातील श्रेष्ठ आनंद अनुभवणारे व अनुभवणे शक्य करणारे पुरोगामी नेते वाटतात. नवे राष्ट्र उभे असण्याला पोषक अशा सर्व विषयक गोष्टींचा विचार धावपळीच्या जीवनातदेखील त्यांनी केला. राज्यभिषेकाच्या प्रसंगाने अष्टप्रधानाची मूळ फारसा नावे बदलून त्यांनी संस्कृत नावे रूढ केली. त्यासाठी संस्कृत भाषेत राज्यव्यवहार कोश करवून घेतला. नेताजी पालकर निमित्ताने बाटून मुसलमान झाला होता. त्याला त्यांनी फिरून हिंदूधर्मात शब्द करून घेतले. ही त्यांची मूलग्राही प्रगतीप्रियता त्या काळच्या समाजाच्या कल्पनांच्या मानाने फार धाडसाची समजली पाहिजे.

2) कोष्टक पूर्ण करा.

2

1) रूबाब वाढविणा-या गोष्टी - अ) ब)

2) शिवाजी महाराजांच्या रूंद कपाळावरून याचा प्रत्यय येतो - _____

विभाग २ - पद्य

प्र. (अ) खालील पद्याच्या आधारे दिलेल्या सूचनेनुसार कृती करा. (पद्य)

२

भेटीलागीं जीवा लागलीसे आस ।
पाहे रात्रंदिवस वाट तुझी ॥१॥

पूर्णमेचा चंद्रमा चकोराजीवन ।
तैसें माझें मन वाट पाहे ॥२॥

दिवाळीच्या मुळा लेंकीं आसावली ।
पाहातसे वाटुली पंढरीची ॥३॥

भुकेलिवा बाळ अति शोक करी ।
वाट पाहे उरि माउलीची ॥४॥

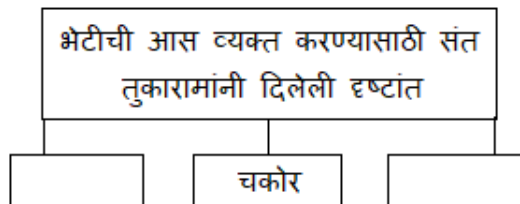
तुका म्हणे मज लागलीसे भूक ।
धांवूनि श्रीमुख दांवी देवा ॥५॥

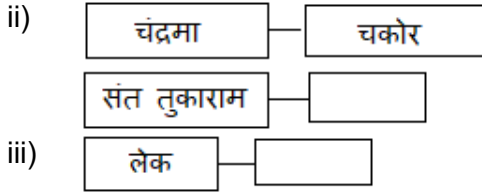
1 A1) ..

2

चौकट पूर्ण करा.

i)

A2) ..

2

योग्य पर्याय निवडा.

i) आस लागणे म्हणजे -

अ. ध्यास लागणे ब. उत्कंठा वाढणे क. घाई होणे ड. तहान लागणे

ii) वाटुली म्हणजे -

अ. धाटूली ब. वाट क. वळण ड. वाट पाहणे

iii) भुकेलिवा म्हणजे -

अ. भुकेले ब. आसुसलेले क. व्याकुळलेले ड. झोपलेले

iv) पौर्णिमेचा चंद्र जीवनासमान आहे.

अ. चकोराला ब. संत तुकाराम क. माऊलीला ड. लेकीला

A3) ..

2

प्रस्तुत कवितेतील शब्दांचा अर्थ लिहा.

i. भेटीलागी -

ii. जीवा -

iii. रात्र -

iv. दिवस -

A4) ..

2

काव्यसौंदर्य.

पूणिमेचा चंद्रमा चकोराजीवन।

तैसें माझे मन वाट पाहे ॥२॥

(आ) कवितेसंबंधी खालील मुद्द्यांना अनुसरून कृती सोडवा

(8)

व्यायामाचे महत्त्व कवितेसंबंधी खालील मुद्द्यांना अनुसरून कृती सोडवा.

१) कवितेचे कवी/कवयित्री	(१ गुण)
२) कवितेचा विषय	(१ गुण)
३) कविता आवडण्याची व न आवडण्याची कारणे	(२ गुण)
४) कवितेतील संदेश	(२ गुण)
५) दिलेल्या ओळींचा अर्थ लिहा	(२ गुण)

व्यायामे जडत्व जाई दूरी । व्यायामे अंगी राहे तरतरी ।

विभाग ३ - पूरक पठन

प्र. ३ खालील कोणत्याही एक कृती सोडवा.

(3)

प्र. ३ थोडक्यात उत्तरे लिहा.

(3)

‘व्यंगचित्र’ हे व्यक्तीचे गुण-दोष मांडण्याचे प्रभावी अस्त्र आहे. हा विचार सोदाहरण स्पष्ट करा.

2) थोडक्यात उत्तरे लिहा.

प्रस्तुत पाठातील व्यंगचित्रांपैकी तुम्हाला आवडलेल्या कोणत्याही एका व्यंगचित्राचे तुम्ही केलेले निरीक्षण बारकाव्यासह स्वतःच्या शब्दांत लिहा.

विभाग ४ - भाषा अध्धन (व्याकरण)

प्र.
४

व्याकरण घटकांवर आधारित कृती सोडवा.

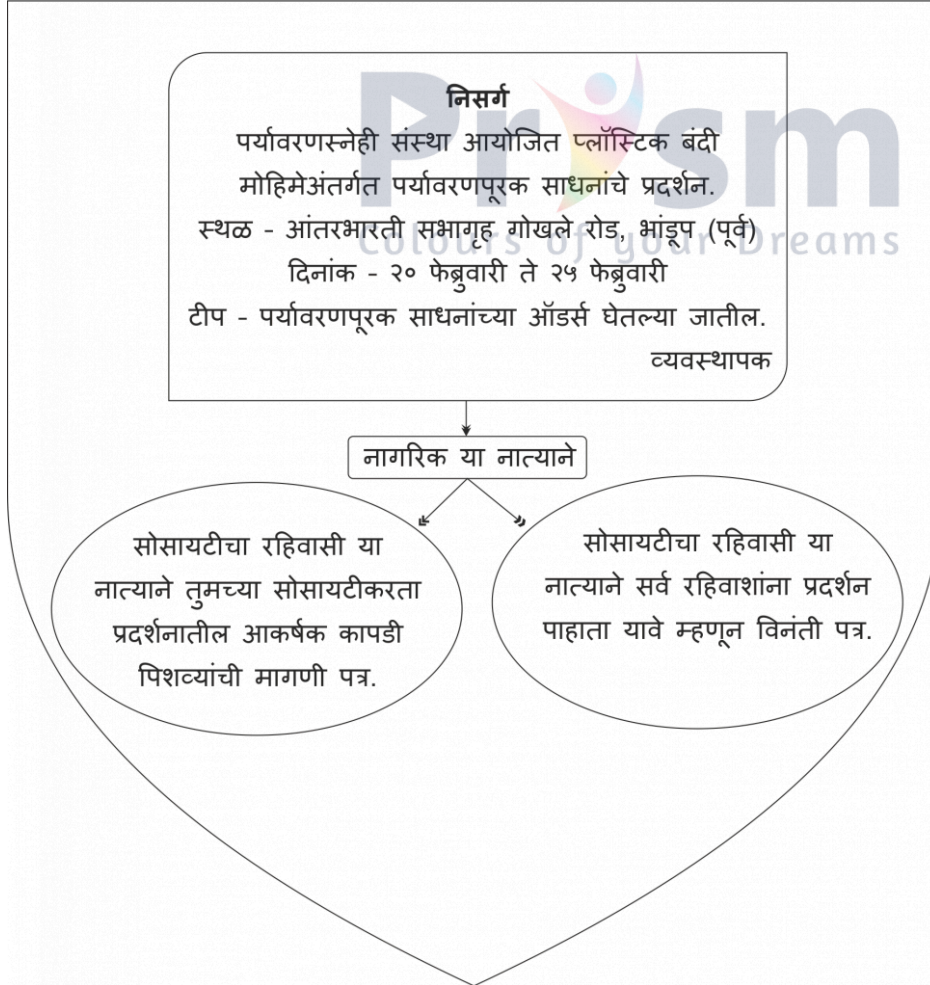
1. वाक्यांचे प्रकार ओळखा. (2)
दररोज व्यायाम करा.
2. समानार्थी शब्द लिहा. (1)
i. कुचकामी -
ii. डबोले -
3. वाक्यरुपांतर - (2)
1) i. मला आज वाजवू दया. (विधानार्थी)
ii. कोकीळेचा आवाज कर्कश नाही. (होकारार्थी)

विभाग ५ - उपयोजित लेखन

प्र.
५

खालील लेखनप्रकारांपैकी कृती सोडवा.

- (अ) खालील विषयावर पत्र लिहा. (5)

(आ) मुलाखत

सर्कशीतील विदुषकाची मुलाखत.

(5)